

۱۴۶۵۴۹۷

قرابت معنایی پیش دانشگاهی

(ادبیات فارسی، کلیه رشته‌ها)

سؤالات:

دکتر احمد سرچانی

www.ketab.ir

سرشناسه	: سبحانی، احمد، ۱۳۴۹ -
عنوان و نام پدیدآور	: قرابت معنایی پیش‌دانشگاهی : ادبیات فارسی، کلیدی رشته‌ها/ مولف احمد سبحانی ؛ ویراستار گروه همکاران این چند نفر.
مشخصات نشر	: تهران: این چند نفر، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۱۸۸ ص.
شابک	: ۲۲۰۰۰ ریال ۸-۱-۹۶۶۴۸-۶۰۰-۹۷۸:
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
عنوان دیگر	: ادبیات فارسی، کلیدی رشته‌ها.
موضوع	: دانشگاه‌ها و مدارس عالی -- ایران -- آزمون‌ها
موضوع	: Universities and colleges --Iran -- Examinations
موضوع	: ادبیات فارسی -- راهنمای آموزشی (متوسطه)
موضوع	: (Persian literature -- Study and teaching (Secondary
موضوع	: ادبیات فارسی -- آزمون‌ها و تمرین‌ها (متوسطه)
موضوع	: (Persian literature -- Examinations, questions, etc. (Secondary
رده بندی کنگره	: ۲۳۵۳LB
رده بندی دی‌سی	: ۳۷۸/۱۶۶۴
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۵۱۵۹۹۲

قرابت معنایی پیش‌دانشگاهی
 تألیف : دکتر احمد سبحانی
 ناشر : این چند نفر
 ویراستار : گروه همکاران این چند نفر
 ناظر چاپ : اصغر نیک دست
 حروفچینی : سهیلا سیدعلی
 صفحه‌آرایی : ساعتچی
 لیتوگرافی : باختر
 چاپ و صحافی : نوبهار
 تیراژ : ۱۰۰۰
 چاپ اول : ۱۳۹۵
 رایانه : امیرحسام ایلوچ
 همکاری در نشر : الهام ایلوچ
 لوگو : آزاده بافکر، میلاد سبحانی
 با سپاس از نظارت و مدیریت افتخاری تألیف :
 اسماعیل محمدزاده، سعید بهابادی، دکتر حسینی یکتا، دکتر جلال الدین دهقانی،
 سعید زمانی گنج‌بخش، اصغر رضایی، دکتر کیوان ناییجی، سعید عنبرستانی،
 کوروش کرمی، رضا اللهیاری، مصطفی صالح، فرهاد نصیری کما، رضا اسکندری، جواد هاشمی
 قیمت : ۲۲.۰۰۰ تومان

شماره تماس جهت تهیه کتاب : ۰۹۱۲۱۵۷۷۵۶۳-۰۹۲۲۶۸۷۲۵۲۲-۰۶۶۴۰۲۲۴۰-۶۶۴۰۳۳۴۰
 کلیدی حقوق این اثر برای ناشر محفوظ است و هیچ شخص حقیقی یا حقوقی حق چاپ و
 برداشت تمام یا قسمتی از اثر را به صورت چاپ، فتوکپی، جزوه و دست‌نویس ندارد و
 متخلفین به موجب بنده ۵ از ماده ۲ قانون حمایت از ناشران تحت پیگرد قانونی قرار
 می‌گیرند.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۳	مقدمه‌ی مولف
۸	فصل اول : تحمیدیه و مناجات
۳۴	فصل دوم : ادبیات حماسی
۴۴	فصل سوم : ادبیات غنایی
۸۱	فصل چهارم : حسب حال / زندگی‌نامه
۸۹	فصل پنجم : ادبیات تعلیمی
۱۰۰	فصل ششم : توصیف و تصویرگری
۱۰۸	فصل هفتم : ترجمه
۱۱۳	فصل هشتم : ادبیات معاصر
۱۱۶	فصل نهم : ادبیات داستانی
۱۱۸	پاسخنامه

پیاده آمده بودم
هرم نفس‌های تو
پروازم آموخت
تو را سرودم ای غزل
بی آنکه شعرم به دروغ بیاراید!

پیاده آمده بودم
هرگز مرا صله‌ی شاعرانه نفریفت
و من
سوار بر شهبال شعرهایم
تو را سرودم ای غزل
بی آن که شعورم به دروغ بیاراید!

پیاده آمده بودم
زخمی فرهنگ بی فرهنگی قومی
با واژگان تیر خورده
و کلمات تکیده از ترس محاسبان
تو را سرودم ای غزل
بی آن که شعورم به دروغ بیاراید

پیاده آمده بودم
میراث خوار جهل شاعران
که بر سفره‌ی قصیده‌هاشان
آبروی شعر را خوردند
و من

تو را سرودم ای غزل
بی آن که، شورم، شعورم و شعرم به دروغ بیاراید!

احمد سبحانی، مدیر انتشارات

با سیاس از نظرات کارگشا و کارساز

دبیرت‌مان مؤلفان، بازنگران و مدرسان برتر کشور (به ترتیب حروف الفبا):

دکتر مریم افشارطهرانی، دکتر بهمن افشانی، زینب آقابابایی، منیژه آقبالی، سید جلال احمدی، دکتر هادی اکبرزاده، سیدرضا باقرزاده، قاسم بهادری، هما بیگلر، عقیل پورخلیلی، دکتر شیوا پورنداف، سهیلا تابعی، معصومه تقی‌زادگان، خدیجه جعفری، دکتر مجید جلالوند، ترانه جهاندار، ایوب جزائی شداهی، لعبت حبیبی، حمزه حسین‌زاده، سیده زینب حسینی کیا، لیدا خدادوست، حکیمه خوش‌نظر، محمد داوودی، لیلا درفش، مجید درویشی، زهرا درویش‌پور، نیره دست‌کنگ، سلمان ذاکری، مختار ذاکری، علی اکبر رمضان، محمد صادق ساکن‌نوبری، غلامرضا سعیدی جیرفت، سهراب سعیدی میناب، فیروزه سودایی، نرگس سیاه‌نوری، فرزانه سیدنورانی، مهدیه سیدنورانی، حسن شم‌آبادی، سهیلا شیخلو، اسماعیل شمس‌الدینی، علی شیخ‌آبادی، منصور صالح‌نیا، راضیه ضیایی سمنانی، شهلا طلوعی، علی طه‌پوری، آرزو ظریفی، زهره عالی‌دایی، خسرو عباسی، اسفندیار عبدزاده بالاجورشری، وحید عرب، هدایت عزیزی، مریم عزیزی، دکتر فریبا عطاشیبانی، فاطمه غلامی، مریم فتاحی، دکتر محمدمهدی فلاحتی، زینب قربانی‌پور، میترا قاسمی، استاد قاسمی (شهر قزوین)، راضیه قبادی، میترا کاکاوند، آرش کوچکی، سیما کنفی، زهرا لرنی، اصغر مجیدی‌فر، علی محمودی، سید ناصر مدنی کزازی، آتیه مرادی، دکتر زینب مشایخ، محمد مظاهری ادیب، دکتر سولماز مظفری، سیده محبوبه موسویان، جمشید مؤمن‌کیخاه، شهلا ناظری، فریبا نعمتی، فرحناز نعمتی هولاسو، مجتبی نعیمی، علی اکبر نصرتی، صادق نظری‌پور، محمد بورانی، فریبا نوربخش، ابراهیم هداوند میرزایی، مریم ولیان، لیلا ولی‌زاده پاشا، دکتر حسین یاسری، آذر یوسفی.

با قدردانی ویژه از استادان نامی ایران زمین (به ترتیب حروف الفبا):

رضا اللهیاری، رضا اسکندری، سعید ایران‌زاد، سیراس پورقاسمی، علی تیمی، دکتر شعبان توکلی، یوسف چالی‌تبار شفیعی، دکتر محمد حسین‌نژاد، دکتر محمدمهدی خطیبی، بهزاد آفرید، ابراهیم رضایی مقدم، فرشته صابریان، مصطفی صالح، دکتر بهیاد صدیق‌پور، دکتر شهناز عبادتی، دکتر علی عرب خزانلی، سعید فیهیمی، دکتر علیرضا قاسمی، مرتضی قشمی، مرتضی کلاشلو، کوروش کرمی، محمدحسین مزینانی، دکتر کاظم نامدار، دکتر علی نصیری، دکتر سکی‌ننه نجانی، فرهاد نصیری کما، جواد هاشمی، اکبر یحیوی.

و حمایت‌های فکری و افتخاری مؤلفان بنام و چهره‌های نام‌آشنای کشور (به ترتیب حروف الفبا):

سعید بهابادی، دکتر حسینی یکتا، دکتر جلال‌الدین دهقانی، اصغر رضایی، سید زینبی گنج‌بخش، سعید عنبرستانی، دکتر کیوان نایبی، اسماعیل محمدزاده.

چند نکته‌ی کلیدی برای قرابت مفهومی

مقدمه‌ی مولف

نکته‌ی اول: بیت یا عبارت را درست بخوانیم؛ فهم درست یک متن ارتباط تنگاتنگی با فهم تکیه‌ها و درنگ‌ها یا علایم نگارشی آن دارد. به بیت زیر دقت کن و بگو آیا بعد از واژه‌ی «جانان» مکث یا درنگ (،) لازم است یا نه؟

«یارب نصیب سوخته‌جانان عشق کن / ته جرعه‌ای که مانده ز آب حیات ما»

پاسخ: قطعاً نیازی به مکث نیست، چون مکث بعد از واژه‌ی «جانان» موجب بد خواندن بیت و در نهایت برداشت نادرست از آن خواهد شد. شاعر از خداوند می‌خواهد که زندگی ناقابل او را نصیب سوخته‌جانان عشق کند و در نزد او زندگانی ناچیز او ارزشی ندارد و همان بهتر که فدای عاشقان سوخته‌جان گردد!

* حال اگر بعد از واژه‌ی «جانان» مکث کنیم، معنی مصراع اول عوض می‌شود و از طرفی رابطه‌ی معنایی دو مصراع به هم می‌ریزد. دقت کن:

- مصراع اول: خدایا، عشق را نصیب سوخته‌جانان کن. مصراع دوم: ته جرعه‌ای (مقدار کمی) که از حیات ما باقی مانده است. ← مشخص است که بین دو مصراع رابطه‌ی معنایی درستی برقرار نمی‌شود و از طرفی مفهوم کلی بیت هم تغییر می‌کند. در این معنی شاعر از خداوند می‌خواهد که عشق را نصیب سوخته‌جانان کند در حالی که معنی و مفهوم درست بیت این است که شاعر می‌خواهد زندگی ناقابلش را فدای عاشقان گرداند.

نکته‌ی دوم: غیر از فهم مفاهم رایج در کتاب‌های درسی، از برداشت‌های دو یا چندگانه‌ی یک متن غافل نشویم. گاهی طراحان در یک بیت یا عبارت، نکته‌ای را می‌بینند که شاید بار مفهومی کتاب درسی اصلاً آن نکته نبوده یا نیست. دقت کن تا از چنین نکات ظریفی غافل نشوی. به بیت زیر توجه کن و بگو که مفهوم اصلی آن چیست؟

«چو به دوست عهد بندد ز میان پاک‌بازان / جدایی که می‌تواند که به سر برد وفا را؟»

پاسخ: وفاداری و ثبات قدم در عشق ← اما جدایی لرا. آن بدون در نظر گرفتن مفهوم مسلط این بیت، تلمیح مندرج در بیت را مبنای تست خود قرار می‌دهند و به واقعه‌ی لیل‌المبیت که علی (ع) ستر در آن اکرام خوابید تا ایشان را از فتنه‌ی بدخواهان نجات دهد، می‌پردازند و تفسیری طرح می‌کنند که اصلاً با مفهوم رایج بیت همخوانی ندارد!

نکته‌ی سوم: بیت را درست معنی کن چون مفهوم همان معنی معنی است. مطمئناً بدون معنی بیت نمی‌توان مفهوم درستی از آن ارائه کرد. معنی بیت را آن قدر کوتاه و خلاصه کن تا با کوتاه‌ترین جمله و گاهی حتی یک کلمه بتوانی برداشت خود را بیان کنی.

نکته‌ی چهارم: تقریباً کم اتفاق می‌افتد که تست قرابت مفهومی طرح شود اما واژه‌های انحرافی (اصطلاحاً دام تستی) در آن مشاهده نگردد! فراموش نکن که این واژه‌ها خوراک طراحان است و اصلاً با سر کار گذاشتن ما حال می‌کنند. معنی نه؟ به این تست دقت کن:

- مفهوم عبارت: «هرچه عاشق در رازپوشی بکوشد، باز نگاه دو دیده‌اش از سر سمیر غیبی» با کدام بیت تناسب ندارد؟ (سراسری ریاضی ۸۸)

۱) و راز جهان سخن سرتو برون افتاد	سزد که راز نگه‌داشتن تو کار سداست
۲) حال من دور از آن جمال مبرس	رنگ و رویم بین و حال من مبرس
۳) حال من خود در نمی‌آید به نطق	شرح حال من اشک خونین من است
۴) تو را صبا و مرا آب دیده شد غماز	و گرنه عاشق و معشوق راز در لب

پاسخ: گزینه‌ی «۱» عبارت تست می‌گوید که راز عشق پنهان کردنی نیست. واژه‌های «راز» و «سر» در این عبارت از واژه‌های کلیدی مفهوم است که در گزینه‌ی «۱» نیز طراحان با ترفند زیرکانه‌ای از این واژه‌ها استفاده کرده‌اند در حالی که این گزینه هیچ رابطه‌ی مفهومی با عبارت تست ندارد و در حقیقت پاسخ درست همین گزینه‌ی «۱» است.

نکته‌ی پنجم: مفهوم با رنگ و بوی واژه را از یاد نبردا گاهی نیز طراحان محترم به جای مفهوم مسلط بیت یا عبارت، به یک واژه یا ترکیب مشخصی تأکید می‌کنند و تست قرابت مفهومی را با تکیه بر آن واژه طرح می‌کنند؛ به عنوان مثال، طراحان محترم با تکیه بر واژه‌ی «غم» در این بیت کتاب درسی:

«دیدی که مرا هیچ کسی یاد نکرد / جز غم که هزار آفرین بر غم باد»

تست زیر را طرح کرده‌اند:

- بیت «دیدی که مرا هیچ کسی یاد نکرد / جز غم که هزار آفرین بر غم باد» با مفهوم کدام بیت متناسب نیست؟ (سراسری انسانی ۸۵)

- ۱) به جان دوست که غم پرده بر شما ندرد
 ۲) غم تو را به نشاط جهان نخواهم داد
 ۳) مگو در بی‌غمی آسودگی هست
 ۴) غمش را غیر دل سر منزلی نیست
- گر اعتماد بر الطاف کارساز کنید
 من این خریده‌ی خود را به هیچ نفروشم
 که غم گر هست در عالم همین است
 ولی آن هم نصیب هر دلی نیست

پاسخ: گزینه‌ی «۱» «غم» در این گزینه غم دنیایی است که شاعر از آن می‌گریزد اما «غم» در سایر بیت‌ها، غم عشق است که شاعر خواهان آن است. نکته‌ی ششم: گاهی طراحان محترم به جای این که بیت یا عبارت نثری را در تیتَر تست قرار دهند، حدیث یا آیه‌ای را ذکر می‌کنند که در کتاب درسی به آن اشاره شده است. از این احادیث و آیات غافل نشوید و معنی و مفهوم آن‌ها را دقیقاً به خاطر بسپارید. نمونه‌هایی مثل: ما اکثر العبر و اقل الاعتبار - تعز من تشاء و تدل من تشاء - کل شیء يرجع الی اصله - کل ائمة یرشح بما فیہ - لا یحب الله الجهر بالسوء من القول الا من ظلم - اصبحتم امیراً و امسیت اسیراً - انا عرضنا الامانة علی السموات و الارض ... - اطلبو العلم من المهد الی اللحد - لا تدركه الابصار و هو یدرك الابصار - و یؤثرون علی انفسهم و لو کان بهم خصاصة - اذهب الی فرعون انه طغی فقولاً له قولاً لیتاً ... - و ما رمیت اذ رمیت ولكن الله رمی - العالم محضر الله لا تعصوا فی محضره - الملک یرقی مع الکفر و لا یرقی مع الظلم - ان اکرمکم عندالله اتقیکم - انما المؤمنون اخوة - فتبارک الله احسن الخالقین - ما عبدناک حق عبادتک - ما عرفناک حق معرفتک - اعملوا آل داود شکراً و قلیل من عبادی الشکور - لعمرک انهم لفی سکرتهم یعمهون - انما ولیکم الله و رسوله - و لا تبدیل لخلق الله - وحده دالاله الا هو - قل کل یمعل علی شاکلته - خلق الانسان من صلال کالفخار - انی خالق بشر من طین - انی جاعل فی الارض خلیفة - و من ظلم فیدالله کان الله خصمه دون عباده - ان لم یکن لکم دین فکونوا احراراً فی دنیاکم - و لقد زینا السماء الدنیا بمصابیح - و لکم فی القصص حیوة یا اولی الابصار ...

نمونه:

تست: عبارت «ما اکثر العبر و اقل الاعتبار» من رب به امام علی (ع) با کدام بیت تناسب معنایی ندارد؟ (سراسری هنر ۹۰)

- ۱) هر گل نو ز گل رخی یاد همی کند ولی
 ۲) این همه نقش عجب بر در و دیوار وجود
 ۳) همت بلند دار که نزد خدا و خلق
 ۴) چندین هزار منظر زیبا بیافرید
- گرش سخن شنو کجا دیده‌ی اعتبار کو
 هر که نکند نقش بود بر دیوار
 شمس که قدر همت تو اعتبار تو
 تا کیست با نظر ز سر اعتبار کرد

پاسخ: گزینه‌ی «۳» این گزینه به این نکته اشاره دارد که اعتبار و ارزش هر کسی ... انداز می‌دهد، اما سایر ابیات مثل حدیث عبارت تست به این نکته اشاره دارند که: «عبرت‌ها چه فراوانند و عبرت‌پذیری‌ها چه اندک» نکته‌ی هفتم: به تیپ تست‌ها دقت کنید. در عُرف کنکور تیپ‌های قرابت معنایی غالباً به اشکال زیر است:

یک: تیپ پنج‌بیتی ← گاهی یک بیت که معمولاً از کتاب درسی است، در صورت تست ذکر می‌شود و چهار بیت هم در چهار گزینه، در این شیوه گاهی فقط یک گزینه با بیت صورت سؤال متناسب است و گاهی سه گزینه به پاسخ رسمی نسبت می‌دهند.

دو: تیپ الفبایی ← گاهی طراحان محترم در تست قرابت معنایی یک مفهوم را در چندین بیت و به شکل ابیایی سؤال می‌دهند.

نمونه:

تست: کدام گروه از ابیات، مفهومی مشترک دارند؟ (سراسری هنر ۸۸)

- الف) منسوخ شد مروت و معدوم شد وفا
 ب) اگر هفت کشور به شاهی تو راست
 ج) هنر خوار شد جمادویی ارجمند
 د) همه سوی دوزخ نهادی روی
 ه) گشته است بازگونه همه رسم‌های خلعة
- وز هر دو نام ماند چو سیمرغ و کیمیا
 چرا رنج و سختی همه بهر ماست
 نهان راستی، آشکارا گزند
 سپردید دل‌ها به گفتار اوی
 زین عالم نبره (فرومایه) و گردون بی‌وفا

- ۱) الف، ج، ه
 ۲) الف، د، ه
 ۳) ب، ج، د
 ۴) ب، الف، ه

پاسخ: گزینه‌ی «۱» همه‌ی این ابیات بیانگر تسلط بدی‌ها بر نیکی‌ها و واژگونه‌شدن اوضاع است.

سه: تیپ ترکیبی ← گاهی دو یا چند بیت در صورت سؤال ذکر می‌شود، نه فقط یک بیت. در این صورت معمولاً برداشت کلی و مفهوم مسلط ابیات موردنظر طراحان است.

چهار: تیپ ترتیبی $\leftarrow$ گاهی طراحان محترم در یک تست قرابت معنایی، چند مفهوم را مبنای طراحی خود قرار می‌دهند که معمولاً به شکل الفبایی دیده می‌شود و باید به ترتیب قرار گرفتن آن‌ها دقت کرد.

نمونه:

تست: مفاهیم «غلو درجه، عاقبت‌اندیشی، متوسل‌شدن، کار طاقت‌فرسا، اغفال‌نشدن» به ترتیب از کدام ابیات دریافت می‌شود؟ (سراسری زبان ۹۰)

الف) باید به مزگان رفت گرد از طور سینین	باید به سینه رفت زین جا تا فلسطین
ب) هر که شدت حلقه‌ی در زود برد خقه‌ی زر	خاصه که در باز کنی محرم دروازه شود
ج) بیا و برگ سفر ساز و زاد ره برگیر	که عاقبت برود هر که او ز مادر زاد
د) گر بُر از لاله‌ی سیراب بود دامن کوه	مرو از راه که آن خون دل فرهاد است
هـ) ای طاق نهم رواق بالا	بشکسته ز گوشه‌ی کلاهت

(۱) الف، ج، ب، هـ، د (۲) ج، ب، هـ، د، الف (۳) هـ، ج، ب، الف، د (۴) ج، هـ، الف، ب، د

پاسخ: گزینه‌ی «۳»

پنج: تیپ مقایسه‌ای $\leftarrow$ بی‌شک این هم مقایسه می‌شود که مفهوم یک گزینه متفاوت است.

نمونه:

تست: مفهوم کدام بیت با دیگر ابیات متفاوت است؟

۱) گر بپوسم همچو دانه عاقبت نخل شود	زان که جمله چیزها چیزی ز بی چیزی شده است
۲) که ای بلندنظر شاهباز سدره نشین	ایمین تو نه این کنج محنت آباد است
۳) خود ز فلک برتریم وز ملک افزون‌تریم	زین دو چرا نگذریم؟ منزل ما کبریاست
۴) چرا به عالم اصلی خویش و انروم	دشمن از کجا و تماشای خاکسدان ز کجا

پاسخ: گزینه‌ی «۱» سایر بیت‌ها بیانگر مفهوم «بازگشت به اصل» هستند.

شش: تیپ هشت بیتی $\leftarrow$ در هر گزینه دو بیت و مجموعاً هشت بیت مبنای طرح تست قرار می‌گیرد.

نمونه:

تست: در کدام گزینه، ابیات دوگانه تناسب مفهومی ندارند؟

۱) مژن بر سنگ پیش سخت‌رویان گوهر خود را	به هر آینه‌ای تاریک من را بر خود را
من انم که در پای خوک‌ان نریزم	مر این قیمتی دُر لاله‌ی دمی را
۲) زبان در دهان ای خردمند چیست؟	کلید در گنج صاحب دمی را
هر آن کاو نکو رای و دانا بود	نه زیبا بود گر نه گویا به دمی
۳) ای حیات عاشقان در مردگی	دل نیایی جز که در دل بردگی
مرده و مرد را ز مرگ چه پاک	جز دورنگی نشد ز مرد هلاک
۴) نیست جای خواب و آسایش گذرگاه جهان	تا به کی سازی به پهلوی بستر بیگانه گرم
عمر برف است و آفتاب تموز	اندکی ماند و خواجه غره هنوز

پاسخ: گزینه‌ی «۳» بیت اول این گزینه می‌گوید زندگی واقعی عاشقان در جان سپردن است، اما بیت دوم آن می‌گوید که مرد از مرگ نمی‌ترسد بلکه از دورنگی و ریا می‌ترسد. سایر گزینه‌ها:

گزینه‌ی (۱): هنر و ارزش‌های اخلاقی خود را نباید خرج فرومایگان و صاحبان زر و زور کرد.

گزینه‌ی (۲): سخن بیانگر شخصیت آدمی است.

گزینه‌ی (۴): کوتاهی عمر و این که نباید دل به این عمر کوتاه و زندگی زودگذر بست.

هفت: تیپ شخصیتی ← گاهی شخصیت‌ها و شرح حال آن‌ها مبنای طرح تست قرار می‌گیرد که می‌توان آن را مفهوم با رنگ و بوی تاریخ ادبیات نامید.
نمونه:

(سراسری انسانی ۸۷)

تست: این بیت توصیف چه کسی است؟

«منی چون پیوست با کردگار / شکست اندر آورد و برگشت کار»

(۴) کاوه

(۳) فریدون

(۲) ضحاک

(۱) جمشید

پاسخ: گزینه‌ی «۱» «جمشید» در اواخر حکومت خود دچار خودبینی و غرور می‌شود و ادعای خدایی می‌کند و حکومتش نابود می‌گردد.

هشت: تیپ صورت‌های چندمفهومی ← گاهی در صورت سؤال عبارت یا ابیاتی ذکر می‌شود که هر جمله یا بخش آن بیانگر مفهوم خاصی است و هر گزینه تنها با مفهوم یکی از این بخش‌ها متناسب است.
نمونه:

(سراسری ریاضی ۸۷)

تست: کدام بیت به مفهوم عبارات زیر اشاره ندارد؟

«ای کریمی که بخشنده‌ی عطایی و ای حکیمی که پوشنده‌ی خطایی و ای صمدی که از ادراک خلق جدایی و ای قادری که خدایی را سزایی، جان ما را صفای خود ده و ما را آن ده که آن به و مگذار ما را به که و مه.»

صورت خوب آفرید و سیرت زیبا

(۱) اکبر و اعظم، خدا، عالم و آدم

کریم خطابخش پوش‌پذیر

(۲) خداوند بخشنده‌ی عبادت‌گیر

شب و شبگیر رو سر او را خوان

(۳) به خدایی سزاوار او را دان

وز هرچه گفته‌اند و شنیدیم و خوانده‌ایم

(۴) ای برتر از خیال و قیاس و گمان رهبر

پاسخ: گزینه‌ی «۱» گزینه‌ی (۲) ← ای دیم که به شنده‌ی عطایی و ای حکیمی که پوشنده‌ی خطایی. / گزینه‌ی (۳) ← و ای قادری که خدایی را سزایی. / گزینه‌ی (۴) ← ای صمدی که از ادراک خلق جدایی.
نه: تیپ تشریحی ← گاهی مفهوم موردنظر طراحان در صورت سؤال شرح داده می‌شود و به جای ذکر نمونه، خود مفهوم ذکر می‌گردد.
نمونه:

(سراسری زبان ۸۸)

تست: مفهوم فضیلت خاموشی و ترجیح آن بر سخن گفتن، در کدام بیت آمده است؟

فریاد کر خاموشی را خواهد کشت

(۱) از خاموشیم کار رسیده است به جان

به وقت گفتن و گفتن به وقت خاموشی

(۲) دو چیز طیره‌ی عقل است دم فروستن

که در بیرون محفل من نفل دنیا می‌گردد

(۳) مجواز من سخن در بزم آن آینه رو صاحب

ز خاموشی گران چون گوهر سنبده می‌گردد

(۴) ز گفت‌وگو سبک چون موج طوفان دیده می‌گردد

پاسخ: گزینه‌ی «۴»

ده: تیپ تقابلی ← گاهی مفهوم مقابل بیت یا ابیات موردنظر، مبنای طرح تست قرار می‌گیرد.
نمونه:

(سراسری ریاضی ۹۱)

تست: ابیات زیر با کدام بیت تقابل معنایی ندارد؟

«کهری را که مهتری یابد / هم بدان چشم کهری منگر»

خرد شاخی که شد درخت بزرگ / در بزرگیش سرسری منگر»

اگرچه سر شود ناکس به کیوان

(۱) نگوید کس که ناکس جز به چاه است

چنان افتد که هرگز برنخیزد

(۲) هر آن کهر که با مهتر ستیزد

نه خامم خورد شاید زو نه بریان

(۳) همی دانم که گر فربه شود سگ

بد گوهری که خبت طبیعتش در رگ است

(۴) هرگز به مال و جاه نگرده بزرگ نام

پاسخ: گزینه‌ی «۲» ابیات عبارت تست می‌گویند که شخصیت کنونی افراد اهمیت دارد نه گذشته‌ی آن‌ها، اما بیت‌های گزینه‌های (۱)، (۳) و (۴) مفهوم مقابل آن را دارند و می‌گویند که هر کسی بنا به ذات خود عمل می‌کند و هرگز ناکس، کس نمی‌شود و بدگوهر همیشه بدگوهر است.
یازده: تیپ حکایت منظوم ← گاهی طراحان، صورت منظوم (شعر) یک حکایت نثر را مبنای تست خود قرار می‌دهند. به این تیپ سؤال در کنکور سراسری زیاد توجه نشده است، اما برای فهم آن، نمونه‌هایی را در این کتاب طرح خواهیم کرد.

نکته‌ی هشتم: گاهی تست قرابت مفهومی از ابیاتی طرح می‌شود که در لایه‌لای کتاب زبان فارسی «۳» آمده است. از این بیت‌ها غافل نشوید.

❖ نمونه از زبان فارسی «۳»، خودآزمایی درس بازگردانی - بازنویسی

(سراسری تجربی ۹۱)

تست: مفهوم بیت «گرت همواره باید کامکاری / ز مور آموز رسم بردباری» با کدام بیت متناسب است؟

چون که با او ضد شوی گردد چو مار

(۱) تو نمی‌بینی که یار بردبار

با عاقل، نرم و بردبارم

(۲) با جاهل و بی‌خرد درشتم

دشمن گمان برد که بترسیدم از نبرد

(۳) گر بردبار باشم و هشیار و نیک‌مرد

زمانه منفعل از طبع بردبار من است

(۴) به هرچه رو دهد آینه‌وار می‌سازم

پاسخ: گزینه‌ی «۴» سفارشی است برای بردباری کردن